

Bölge Yeniden Dizayn Edilirken Kürt Sorunu ve Çözüm Süreci

Cevat ÖZKAYA

Umran Dergisi / Kasım 2014

<https://www.teknikelektrik.com/makale/bolge-yeniden-dizayn-edilirken-kurt-sorunu-ve-cozum-sureci-1065>

Çözüm sürecinin başladığı yaklaşık iki yıldan bu yana süren barış ortamının oluşturduğu iyimser havayı ciddi bir şekilde zedeledi bu olaylar. Sürecin yeniden sorgulanması gereği ortaya çıktı. Çözümün tarafları arasında varolan ve süreç içinde giderilmeye çalışılan güven sorunu, maalesef yeniden ve daha güçlü olarak kendini hissettirdi.

6-7 Ekim tarihlerinde meydana gelen olaylar, çözüm süreci bağlamında oluşan durumu yeniden düşünme gerekliliğini ortaya çıkardı. Bilindiği gibi IŞİD'in saldırısına uğramanın hıncını, Türkiye'de insanları öldürerek, devlet dairelerini ve kendilerinden olmayan insanların işyerlerini yakarak, yıkarak çıkarmaya çalışanlar genelde PKK'nın militanları ve sempatizanlarıydılar.

Çözüm sürecinin başladığı yaklaşık iki yıldan bu yana süren barış ortamının oluşturduğu iyimser havayı ciddi bir şekilde zedeledi bu olaylar. Sürecin yeniden sorgulanması gereği ortaya çıktı. Çözümün tarafları arasında varolan ve süreç içinde giderilmeye çalışılan güven sorunu, maalesef yeniden ve daha güçlü olarak kendini hissettirdi.

Sergilenen vandalizm, çözüm sürecini meşruiyet sıkıntısına soktu. Süreç, çatışmanın durması ve ölümlerin olmaması üzerinden meşruiyetini sağlıyordu. Sürece destek veren Kürtler ve Türkler varolan itirazlarını yukarıdaki gerekçeyle askıya almışlardı. Kürt siyasal hareketinin ortaya koyduğu ölüm ve yıkımlara sebebiyet veren 6-7 Ekim eylemleri, sürecin beslendiği meşruiyeti bilhassa duygusal açıdan ciddi ölçüde yaraladı. Hele Kobani vesilesiyle sokağa çıkma çağrısının, HDP eş başkanı Selahattin Demirtaş tarafından yapılması olayların baş sorumlusunun PKK ve bileşenleri olduğu algısını halkın büyük çoğunluğunda güçlendirdi. HDP'nin açıkladığı gibi olayların provokasyon olduğunu kabul etsek bile, bu durum provokasyon ortamını sağlayan çağrının HDP tarafından yapıldığı gerçeğini değiştirmiyor ve onu sorumluluktan kurtarmıyor.

Ortadoğu'da Yaşanan Stratejik Deprem ve Çözüm Süreci

Şüphesiz ki Türkiye, sorunlu bir coğrafyanın içinde bulunuyor. Yaklaşık yüz yıldan bu yana hem kültürel hem de siyasal olarak bu coğrafyadan kendini soyutlamak istese de son 10-15 yıl içinde bunun hem mümkün olmadığı hem de gerekli olmadığı ortaya çıktı. Dolayısıyla Türkiye'de yaşanan hadiseleri bölgesel şartlardan ve bölge siyasetinden ayrı düşünmenin, olanı biteni doğru anlamayı engelleyeceği açık- tır. Ülkede meydana gelen

son olayların da bu perspektiften değerlendirilmesi bizi daha doğru sonuçlara ulaştıracaktır.

İkinci Dünya Savaşı sonrası oluşan soğuk savaş düzeni Sovyetlerin savaştan çekilmesiyle 1990'ların başında sona erdi. Yalta Antlaşması'yla oluşan soğuk savaş düzeni, benzeri bir antlaşma olmadan sahneden çekilince, yeni düzenin oluşumu 'kontrollü esneklik' içinde bir sürece bırakıldı. Avrupa, ABD'nin de desteğiyle kendi bütünlüğünü sağladı. İkinci savaş sonrası Sovyet peyki haline gelmiş doğu Avrupa ile bütünleşti. Sovyetler ise, ulus devlet sınırlarının dışına taşarak, bağımsızlıklarını kazanan eski Sovyet cumhuriyetleriyle yeni bir birliktelik oluşturdu. Dolayısıyla bu iki bölge eski düzenden yeni düzene geçişi sağlamış oldular. Ortadoğu denilen İslâm coğrafyası ise, yüzyılın başından beri devam eden suni düzenle hayatını sürdürmeye çalışıyordu. Dünyanın diğer coğrafyalarında yaşanan değişimlere rağmen, Ortadoğu'da eski düzenin sürdürülmeye çalışılması bölgedeki gerilimi ve değişim isteğini arttırdı. Bilindiği gibi, bölge İngilizlerin ve Fransızların Birinci Dünya Savaşı sonunda oluşturduğu suni bir devletler coğrafyası ve bu coğrafyayı oluşturan güçlerin tayin ettiği bir vekâlet sistemiyle yönetiliyordu. Vekâleti halkından almayan bölge yönetimleri, kendilerine vekâlet veren devletlerin koruması altında halklarını gözetim ve denetim altında bulundurmak kaydıyla, varlıklarını devam ettiriyorlar. Ancak, bugün bölgede vekâlet yönetimlerinin hâkim olmakta zorlandığı siyasal ve sosyal bir iklim çıkmış durumda. Genelde "Arap Baharı" olarak nitelenen sosyal ve siyasal hadiseler bölgedeki sistemi ciddi bir biçimde sarsıntıya uğrattı. Tunus, Mısır, Libya gibi ülkelerde kitlesel hareketler siyasal iktidarları devirdiler. Tunus'ta ve Mısır'da seçimler İslâmcıları iktidara getirirken, savaş düzeni Sovyetlerin savaştan çekilmesiyle 1990'ların başında sona erdi. Yalta Antlaşması'yla oluşan soğuk savaş düzeni, benzeri bir antlaşma olmadan sahneden çekilince, yeni düzenin oluşumu 'kontrollü esneklik' içinde bir sürece bırakıldı. Avrupa, ABD'nin de desteğiyle kendi bütünlüğünü sağladı. İkinci savaş sonrası Sovyet peyki haline gelmiş doğu Avrupa ile bütünleşti. Sovyetler ise, ulus devlet sınırlarının dışına taşarak, bağımsızlıklarını kazanan eski Sovyet cumhuriyetleriyle yeni bir birliktelik oluşturdu. Dolayısıyla bu iki bölge eski düzenden yeni düzene geçişi sağlamış oldular.

Ortadoğu denilen İslâm coğrafyası ise, yüzyılın başından beri devam eden suni düzenle hayatını sürdürmeye çalışıyordu. Dünyanın diğer coğrafyalarında yaşanan değişimlere rağmen, Ortadoğu'da eski düzenin sürdürülmeye çalışılması bölgedeki gerilimi ve değişim isteğini arttırdı.

Bilindiği gibi, bölge İngilizlerin ve Fransızların Birinci Dünya Savaşı sonunda oluşturduğu suni bir devletler coğrafyası ve bu coğrafyayı oluşturan güçlerin tayin ettiği bir vekâlet sistemiyle yönetiliyordu. Vekâleti halkından almayan bölge yönetimleri, kendilerine vekâlet veren devletlerin koruması altında halklarını gözetim ve denetim altında bulundurmak kaydıyla, varlıklarını devam ettiriyorlar.

Ancak, bugün bölgede vekâlet yönetimlerinin hâkim olmakta zorlandığı siyasal ve sosyal bir iklim çıkmış durumda. Genelde “Arap Baharı” olarak nitelenen sosyal ve siyasal hadiseler bölgedeki sistemi ciddi bir biçimde sarsıntıya uğrattı. Tunus, Mısır, Libya gibi ülkelerde kitlesel hareketler siyasal iktidarları devirdiler. Tunus’ta ve Mısır’da seçimler İslâmcıları iktidara getirirken, Libya tam anlamıyla bir koas yaşamaya devam ediyor. Bölgedeki vekillerini değiştirmek isteyen başta ABD olmak üzere batılı güçler demokratik seçimlerin İslâmcıları iktidarı getirdiklerini görünce, demokrasi taleplerinden vazgeçerek değiştirmek istedikleri vekillerini tekrar desteklemeye başladılar. Mısır’da askeri darbeye destek verdiler. Seçimle gelmiş iktidarı devirerek, eskinin devamı bir yönetimi iş başına getirdiler. Bugünlerde seçimlerin yapıldığı Tunus’ta ise nisbi bir uzlaşma ile İslâmcılar yönetimde varlıklarını sürdürmeye çalışıyorlar.

Irak, Suriye, Yemen tam anlamıyla iç savaş yaşıyor. Bölgenin diğer devletleri ise, bir beka sorunu ile karşı karşıya bulunuyorlar. Kısacası Ortadoğu bölgesel sistemi tam anlamıyla bir çöküş yaşıyor. Eski düzeni devam ettirmenin giderek zorlaştığı, ittifakların ve birlikteliklerin çok oynak olduğu, görüş mesafesinin hayli azaldığı sisli bir bölge manzarası var. Son zamanlarda meydana gelen olaylar, bölgedeki “devletçik”lerin ne kadar zayıf olduklarını gösterdi. Bu “devletçik”lerin egemenlik alanlarını IŞİD benzeri sınır ötesi grupların müdahalesine karşı koruyamadıkları açıkça görüldü. Bölge devletlerinin bazıları dağıldı, bazıları da dağılma sürecine girdi. Yönetimler kendilerine batı tarafından verilen vekâlet görevini yapamaz hale geldiler. Bölge adeta stratejik bir boşluğa düştü. Burada hesabı olan yerel ve uluslararası güçler, bu stratejik boşluğu kendi hesaplarına değerlendirmek istiyorlar. Türkiye hemen her kesimin birbiriyle kavga ettiği bölgede yüz yıllık Kürt Sorunu’nu barışçıl bir biçimde bitirmeye çalışıyor. Bunu üçüncü bir gücün müdahil olmadığı, “millî” ve yerli bir proje olarak yürütüyor. Sorunu bir etnisite sorunu olmaktan çıkarıp, “kazan kazan” esası üzerine birlikte bir yaşam inşa etmeye çalışıyor.

Kabul edilmelidir ki, bölgeyi vekâleten idare eden yönetimlerin dağılma sürecine girdiği ve devlet dışı güçlerin etkinlik kazandığı bir ortamda barışı gerçekleştirmek oldukça zordur. Barış ortağınız, yol arkadaşınız bu stratejik boşluktan devlet çıkarmaya niyetleniyorsa, zorluk daha da artar. 6-7 Ekim’de yaşanan vandalizm bir yönüyle şahin PKK’lıların bölgedeki stratejik boşluktan devlet çıkarma eylemi, diğer yönüyle de kendi sorununu kendi iradesiyle çözmeye çalışan Türkiye’nin cezalandırılması eylemidir. Bu eylem, bölge dışı güçlerin bölgeyi dizayn etme isteğiyle bir biçimde ilgilidir. Bütün bölge devletlerinin zayıfladığı, bir kısmının dağılma sürecine girdiği, bir kısmının ise sırasını beklediği bir ortamda, Türkiye irade beyanında bulunan ve bölgeye ilişkin tasavvuru olan bir devlet olarak sahnede yer alıyor. Bölgeyi yöneten asli güçlerin pek de alışık olmadıkları bu tavrı hazmetmelerini beklemek safdillik olur. Mutlaka, bu duruşu sergileyen siyasal iktidarı cezalandırmak için gerekli bütün imkânlardan yararlanacaklardır.

Başbakan’ın yüz yılın projesi olarak adlandırdığı çözüm sürecini akamete uğratmak, iktidarın kitlesel kredisini ciddi bir biçimde düşüreceği için süreci sabote edecek bütün

imkânların devreye sokulduğunu görüyoruz. 6-7 Ekim vandalizminin de bu bağlamda yüreklendirildiğini, siyasal iktidarı terbiye etmenin bir aracı haline getirilmek istendiğini söylemek yanlış olmaz.

Bu tespitle Kürt siyasal hareketinin tümüyle bölge dışı güçlerin aracı haline geldiğini söylüyor değiliz. Ancak yapılan eylemin provoke edildiğini ve amacından saptırıldığını söylüyorsanız, eyleminizin birileri tarafından araçsallaştırıldığını da itiraf ediyorsunuz demektir. Dolayısıyla yüz yıllık bir sorunu çözmeye azmetmiş insanların, kurumların çok daha dikkatli, çok daha hassas olmaları gerekir. Provokasyona açık ve kontrolü güç eylem tarzlarına başvurmamak, zaten çok kırılgan olan güven ortamını zedelememek, süreci yürüten tarafların özen göstermeleri gereken bir husustur.

Burada bir şeye daha dikkat çekmek gerekir. Türkiye vesayet rejiminden kurtulma yolunda epeyce mesafe aldıktan sonra, yüz yıllık kangrenleşmiş Kürt Sorunu'na ilişkin çözüm sürecini başlatabildi. Fakat gelinen noktada sürecin örgüt tarafından amacına uygun olarak değerlendirilmediği görülüyor. Örgütün, sürecin oluşturduğu barış ortamını, kendi vesayetini bölge halkına dayatmak için uygun bir vasat olarak değerlendirdiği açık. Kendisi dışındaki herhangi bir siyasal düşünce ve organizasyona yaşama hakkı vermeyen bir anlayışı bölgede yerleştirmek için çaba sarf ettiği anlaşılıyor. Böylesi tavır ve davranışlar barışa ulaşması gereken sürecin ruhuna aykırı hareketlerdir. Üçüncü tarafların müdahil olmadığı yerli ve “millî” bir süreç olarak sürdürülen ve güven unsurunun sözden ziyade eylemlerle ortaya koymanın önemli olduğu bir iklimin böylesi hareketlerle yaralanması süreci geciktirmekten başka bir işe yaramaz. Hükümet kanadının sürecin başarısı noktasındaki iradesini ve isteğini, Başbakan Ahmet Davutoğlu 6-7 Ekim olaylarını değerlendirdiği konuşmasında net bir şekilde ortaya koydu. Ancak karşı tarafın iradesinin net olmadığını ifade eden şu sözleri de söylemek durumunda kaldı:

“Ortağımızla bir nehirden geçiyoruz, nehrin yarısını geçtiğimiz bir sırada, ortağımız sırtımıza çıktı. Bizim görevimiz ortağımızı sırtımızdan indirmek ve yolumuza devam etmektir.”

Davutoğlu çözüm sürecinin, PKK ve bileşenlerinin bölgesel vesayetini sağlamak için yapılmadığını, buna fırsat verilmeyeceğini, ama bu arıza bahane edilerek de çözüm sürecinden vazgeçilemeyeceğini söylüyor. Ancak hükümetin beyanı kadar, PKK/HDP kanadının da eylemlerle desteklenen net beyanlarda bulunması önemlidir, elzemdir. Taraflar kadim Türk-Kürt birlikteliğini, kırılgan bölgesel ittifaklara ve bölge dışı güçlerin provokasyonlarına kurban etmeyecek bir güven ortamını oluşturmanın samimi gayreti içinde olmalıdırlar. Sürecin istenen sonuca ulaşması, yalnızca Türkiye açısından değil, bölgeye örneklik teşkil etmesi açısından da önemlidir.

Etnik ve mezhebî fay hatlarının hareketlendirildiği, ihtilafların çatışma ve savaş yoluyla çözümlenmeye çalışıldığı bir bölgede, çözüm sürecinin başarısı, sorunların görüşme, konuşma ve uzlaşma gibi barışçıl yöntemlerle de çözülebileceğine ilişkin umudu yeşertecektir.

Bölgesel Kaosa Bulaşmadan Bölgenin Yeniden Yapılanmasına Müdahil Olmak

Türkiye, bu zor politika oyununu oynamak durumundadır. Artık kenarlarda kalma lüksü yoktur. Bölgede gelişen her durumun bir yanıyla Türkiye'yi ilgilendirdiğinin bilinci ve hazırlığıyla hareket edilmesi gerekiyor. Türkiye açısından her dış mesele, aynı zamanda bir iç meseledir. Her an yeni oyunların ve yeni oyuncuların sahneye çık- tığı bu coğrafyada, bir strateji istikametinde oluşturulacak politikalara ve hızlı tavır alışlara ihtiyaç vardır. Burada oluşacak gecikmeler, zamanında tavır alamayışlar, Türkiye'yi sonuçları hiç de iç açıcı olmayan kaoslara sürükleyebilir.

Bu bağlamda IŞİD ve Kobani meselesine bak- tığımızda, bu örgütsel yapıları aşan bir üst aklın varlığını seziyoruz. IŞİD'in yaptığı saldırıların, Türkiye'nin stratejik öncelik verdiği çözüm sürecine ciddi bir sekte vurduğunu görüyoruz. Irak ve Suriye'de yaklaşık 20 milyon nüfusun yaşadığı geniş bir bölgeyi işgal eden bu gücün, meydana getirdiği istikrarsızlık, bölgenin işbirlikçi yönetimlerine, krallıklarına meşruiyet sağlayan bir sonucu ürettiğine şahit oluyoruz.

Birinci Körfez Savaşı'ndan başlayarak, İkinci Körfez Savaşı'yla mevcut statükoyu yıkan, fakat yerine yeni bir düzen kurmayarak bölgeyi tam anlamıyla bir kaosun içine iten ABD'nin, bölgeye yeni bir kurtarıcı olarak dönmesi IŞİD'in saldırıları ile mümkün olmuştur.

Devlet olmayan ama adeta devlet akıyla hareket eden bu yapı, yaptığı eylemlerle Türkiye'nin üzerinde, bölgeye müdahale etmesi konusunda bir baskının oluşturulmasına neden olmuştur. Irak'ta Maliki yönetiminin Sünnî Müslümanları dışlayan basiretsiz ve mezhepçi politikalarının küstürdüğü bir büyük kesim arasında taban bulan bu örgüt, bölgeyi mezhepçi bir ayrışmaya götüren İran ve Suudi Arabistan kaynaklı marjinal ve uç politikaların aktivite kazanmasını sağlamıştır. Şiilik ve Vahhabilik (Sünnîlik değil) arasındaki ayrışmanın ve çatışmanın bölgeyi teslim aldığı bir iklim, IŞİD'in de katkılarıyla sağlanmıştır. İslâm dünyasının ana omurgasını temsil eden Sünnî anlayışın sessiz kaldığı ve işlevsizleştirilmeye çalışıldığı bir ortam sağlanmıştır. IŞİD mensuplarının birçoğunun tek tek iyi niyetli olmaları, bu sonucu değiştirmiyor.

Bölgenin yapısında varolan bu zorlukların yanında, Türkiye'nin de birçok zorlukları bulunmaktadır. Kürt sorununun yanında siyasal iktidarı seçimle yıkma umudunu kaybetmiş olan birtakım güçlerin, nasıl olursa olsun iktidarı yıkma histerisi ile şeytanla bile işbirliği yapabilecek hâle gelmeleri başlı başına bir sorundur.

Ayrıca Türkiye'nin, soğuk savaş sonrasında müttefiki olan ABD'den farklı bir Ortadoğu vizyonu geliştirdiğini görüyoruz. Bu bağlamda, ABD ve Türkiye'nin bölge tasavvurları arasındaki ayrım giderek artmaktadır. Türkiye ve ABD, birçok konuda müttefik ama bölgede çıkarları çatışan birer rakip konumundadırlar. Büyük devletlerin çok da tahammül

edemeyeceği böyle bir durumda ipleri koparmadan hassas bir denge üzerinde hareket ederek bu bölgesel rekabetin çok iyi yönetilmesi gerekiyor. Bölge halklarının hukukunu koruyacak şekilde irade beyanında bulunma potansiyeline sahip tek ülke olan Türkiye'nin, burada etkinlik kazanmaması için türlü entrikaların çevrileceğini söylemek kehanet olmayacaktır. Bundan sonra gerek iç ve gerek dış politikada meydana gelebilecek her gelişme, Türkiye'nin bölgesel politikaları ile bir biçimde bağlantılı olacaktır. Genelde müttefik olduğumuz ülkeler ile bölgesel rekabet politikalarını uygulama zorunluluğu rehavete yer bırakmayan bir aktiviteyi ve dikkati gerektiriyor. Hele bu müttefikiniz ABD ise, dikkatinizin daha keskin olması lazımdır. Unutulmamalıdır ki, fil ile aynı yatağa girenin uyuma lüksü yoktur!...

Kaynak: Umran Dergisi / Kasım 2014